Valtakunnansyyttäjä **28.9.2026** **SY/2795/2026**

Hallintovaliokunnalle

Hav@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto, 28.9.2026, SY/2795/2026

Viite: HE 138/2026 vp. – Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta – hallintovaliokunnan pyynnön mukaisesti tässä lausunnossa kommentoidaan vain esitutkintalakiin ehdotettuja muutoksia

1. **Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen ETL 1 luku 2 § 1 momentti 3 kohta**

   Pykälän 1 momentissa luetellaan esitutkinnassa selvitettävät asiat ja sen 3 kohdassa on kysymys asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittämisestä ja siitä, ettei vaatimusta kuitenkaan tarvitse selvittää, jos syyttäjä ilmoittaa, ettei hän ota vaatimusta ajaakseen oikeudenkäynnissä. Tätä kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, ettei korvausvaatimusta ole tarpeen selvittää esitutkinnassa myöskään niissä tapauksissa, joissa on pidettävä ilmeisenä, ettei syyttäjä ottaisi sitä ajaakseen.

   Syyttäjälaitos kannattaa ehdotusta. Oikeudenmenetyksen välttämiseksi on perusteltua, että asianomistaja saa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tiedon siitä, jääkö korvausvaatimuksen ajaminen hänen itsensä tehtäväksi.

2. **Rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus ETL 3 luku 1 § 2 ja 3 momentit**

   Syyttäjälaitos kannattaa ehdotusta.

3. **Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen ETL 3 luku 9 § 1 momentti**

   Pykälässä säädetään tilanteista, joissa esitutkinta saadaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa tutkinnanjohtajan päätöksellä. Tällä hetkellä tutkinnanjohtajan rajoittamistoimivalta ulottuu vain ilmeisen vähäisenä pidettäviin

rikoksiin. Muissa harkinnanvaraisten syyttämättäjättämispäätösten perusteisiin nojaavissa esitutkinnan rajoittamispäätösten tilanteissa (nuoruusperuste, kohtuusperuste, konkurrenssiperuste, kustannusperuste) tutkinnanjohtajan täytyy nykyään tehdä esitutkinnan rajoittamisesitys syyttäjälle eli rajoittamistoimivalta kuuluu syyttäjälle.

Säännökseen ehdotetaan muutosta, jolla tutkinnanjohtajan toimivalta laajennettaisiin vähäisyysperusteesta myös muihin edellä mainittuihin rajoittamisperusteisiin.

Ehdotuksessa on kysymys lainkäyttötoimivallan säätämisestä hallintoviranomaisille. Syyttäjälaitos toteaa, että syyttämättäjättämispäätösten perusteisiin nojaavien esitutkinnan rajoittamispäätösten tekemistä koskevan toimivallan säätäminen poliisille ja muille esitutkintaviranomaisille merkitsee huomattavan suurta periaatteellista muutosta rikosprosessista huolehtivien hallinto- ja oikeusviranomaisten tehtävien jakoon. Oikeusviranomaisten tehtävien siirtäminen esitutkintaviranomaisille on poikkeus siitä jo pitkään jatkuneesta kehityksestä, jossa lukuisia esitutkintaan liittyviä oikeudellisia ratkaisuja, kuten esimerkiksi kansainväliseen oikeusapuun liittyvät ratkaisut ja eräät laite-etsintään liittyvät ratkaisut, on siirretty esitutkintaviranomaisilta oikeusviranomaisten päätettäviksi.

Ehdotettu muutos olisi kuitenkin kaikella todennäköisyydellä omiaan vähentämään syyttäjien työtaakkaa ja siitä näkökulmasta kannatettavaa. Muutoksen säätäminen edellyttää kuitenkin rikosasioiden asianosaisten oikeusturvan varmistamista. Tällaisia näkökulmia on hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa järjestetyn lausuntokierroksen jälkeen jo lisätty säännöskohtaisiin perusteluihin:

- tarkoitus on, että ehdotettu tutkinnanjohtajan päättämä esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen tulee kysymykseen selvästi rajoitetummin kuin esitutkinnan rajoittaminen syyttäjän päätöksellä – tutkinnanjohtajalle ehdotettu toimivaltuus rajautuu selviin tapauksiin ja

suhteellisen lieviin rikoksiin ja esimerkiksi yhteiskunnallisesti merkittävissä rikoksissa on edelleen noudatettava esitutkinnan rajoittamista koskevaa säännöstä
- soveltamiskäytännössä tulee soveltuvin tavoin huomioida valtakunnansyyttäjän ohjeet ja viranomaisten yhteistyö
- esitutkintaviranomaisten uusien toimivaltuuksien asianmukaista ja yhdenmukaista käyttöä valvotaan sekä esitutkintaviranomaisten että Syyttäjälaitoksen ja myös ylimpien laillisuusvalvojien toimesta – ratkaisuun tyytymättömällä asianosaisella on kantelumahdollisuus
- tutkinnanjohtajan esimiehellä on toimivaltuudet määrätä, että esitutkinnan toimittaminen otetaan uudelleen harkintaan tai esitutkinta toimitetaan ja tämä sama toimivaltuus on myös syyttäjällä suoraan esitutkintalain 5 luvun 2 §:n nojalla

Syyttäjälaitos korostaa sitä, että jos ehdotettuun esitutkintaviranomaisten toimivallan laajentamiseen päädytään, toimivaltuuksien asianmukaista ja yhdenmukaista sekä myös lainmuutoksen tarkoituksen mukaista (vain selvät tapaukset ja suhteellisen lievät rikokset) käyttöä tulee systemaattisesti valvoa.

4. Esitutkintatoimenpiteiden asettaminen tärkeysjärjestykseen ETL 3 luku 11 § 6 momentti

Syyttäjälaitos kannattaa ehdotusta.

5. Esitutkinnan keskeyttäminen ETL 3 luku 13 § 1 momentti

Syyttäjälaitos kannattaa ehdotusta.

6. Lapsen kohtelu esitutkinnassa ETL 4 luku 7 § 3 momentti

Syyttäjälaitos kannattaa ehdotusta.

7. Kuulustelujen äänitallentaminen ETL 9 luku 3 § ja 5 §

Syyttäjälaitos kannattaa äänitallenteiden käyttöönottamista kuulusteluiden dokumentoimiseksi. Näin tulisi toimia aina, kun se on tarkoituksenmukaista ja teknisesti mahdollista. Tämän lisäksi kuulustelusta tulisi lähtökohtaisesti laatia myös kuulustelupöytäkirja kuten nykyäänkin. Syyttäjälaitos suhtautuu erittäin kielteisesti siihen, että äänitallenne tai tallenteesta laadittu litterointi tai poliisin laatima tiivistelmä kuulustelun sisällöstä voisivat yksin tai yhdessä korvata nykymuotoisen kuulustelupöytäkirjan.

Hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa järjestetyn lausuntokierroksen jälkeen on hallituksen esityksen sivulle 19 väliotsikon 4.1.9 alla olevaan tekstiin tehty olennainen kuulustelupöytäkirjaa koskeva lisäys: vaikka kuulustelutilaisuus äänitallennetaan, lisäksi kuulustelusta on laadittava pöytäkirja, kuten nykyisinkin.

Hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 58–59) taas todetaan, että laissa ei edelleenkään säädettäisi yksityiskohtaisesti kuulustelun pöytäkirjaamisen tavasta myöskään tallenteita käytettäessä. Näin ollen pöytäkirjan sisältöä koskevat kysymykset jäisivät lähtökohtaisesti esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien välisen yhteistyön ja sovittujen käytäntöjen varaan.

Pääsääntöisesti syyttäjät suosivat perinteisen kaltaista esitutkintapöytäkirjaa siihen liitettyine kirjallisine kuulustelukertomuksineen sanatarkan litteroinnin tai kuulustelijan laatiman yhteenvedon asemasta. Äänitteen sanatarkkaan litterointiin voi varsinkin pitkissä kuulusteluissa sisältyä paljon käsiteltävän asian kannalta merkityksetöntä ja lisäksi puhekielelle ominainen tauotus, toisto ja asiasta toiseen hyppiminen tekevät kertomuksen keskeisen sisällön ymmärtämisestä vaikeaa ja hidasta. Kuulustelijan laatima yhteenveto taas on syyttäjän tehtäviä ajatellen liian suppea ottaen huomioon se, kuinka keskeistä kuulustelukertomuksen uskottavuuden arvioinnin kannalta ovat kuulusteltavan käyttämät täsmälliset sanamuodot erityisesti niissä tilanteissa, kun tämä oikeudenkäynnissä muuttaa kertomustaan ja syyttäjälle

tulee velvollisuus vedota esitutkinnassa annettuun vastaavaan kertomuksen kohtaan. Pelkän tiivistelmän varaan ei syytteen nostamista eikä syytteen ajamista oikeudessa voi useinkaan perustaa. Äänitettyjen kuulustelujen kuunteleminen taas tekisi syyteharkinnasta nykyistä huomattavasti hitaampaa ja ruuhkaannuttaisi entisestään Syyttäjälaitoksen toimintaa. Lisäksi se vaikeuttaisi pääkäsittelyn sujuvuutta kertomusten muutostilanteissa ja hidastaisi olennaisesti myös käräjäoikeuden työskentelyä.

Esitutkinta-aineiston taltiointitapoja pohdittaessa on pidettävä mielessä valmiiksi saadun esitutkinta-aineiston käyttötarkoitus esitutkintavaiheen jälkeen. Esitutkinta-aineisto on syyttäjän keskeisin työkalu syyteharkintaa tehtäessä ja nostettua syytettä ajettaessa. Molemmissa vaiheissa sen tulisi edistää työskentelyn sujuvuutta. Pelkän äänitallenteen varassa toimiva syyttäjä joutuisi syyteharkintaa tehdessään käyttämään kuulusteluihin perehtymiseen moninkertaisen ajan kirjallisen kuulustelukertomuksen lukemiseen verrattuna. Äänitteen relevanteista kohdista syyttäjä joutuisi tekemään muistiinpanoja jatkotyöskentelyä varten, koska laajoissa jutuissa niitä ei voisi jättää muistin varaan rikosvastuun toteuttamista vaarantamatta. Rikoksesta epäillyn ja asianomistajan asianajajat olisivat saman tilanteen edessä, mikä tulisi väistämättä kasvattamaan heidän perehtymisvaiheen laskutustaan.

Pääkäsittelyssä syytettä ajettaessa esitutkinta-aineistosta muuttuvat oikeudenkäyntiaineistoksi syyttäjän ja muiden asianosaisten vetoamat kirjalliset todisteet ja kuulustelukertomusten ne osat, joihin asianosaiset vetoavat silloin, kun esitutkinnassa annettu kertomus pääkäsittelyssä muutetaan ja herää epäilys, että esitutkintakertomus vastaa totuutta paremmin kuin uusi kertomus. Kertomuksenmuutostilanteessa syyttäjällä ja muilla esitutkintakertomukseen vetoavilla asianosaisilla täytyy olla välitön valmius nostaa esille esitutkinnassa annettu kertomusversio. Vertailukohteeksi eivät riitä syyttäjän tai muiden asianosaisten tekemät muistiinpanot esitutkinnassa annetun kertomuksen sisällöstä. Esille olisi otettava äänitallenne ja sieltä ne kohdat, jotka nyt kerrotaan toisin. Ilmiselvää on, että oikean vedottavan kohdan löytäminen on kirjallisesta

esitutkintakertomuksesta äänitallenteen käsittelyä ja kuuntelua nopeampaa ja selkeämpää, eli edistää pääkäsittelyn sujuvuutta ja lyhentää sen kestoa.

Koska kuulustelujen äänitallenteet ovat kirjallista kuulustelupöytäkirjaa autenttisempia, niiden suurin merkitys liittyy esitutkinnan luotettavuuden varmistamiseen, esimerkiksi kertomuksen väitetyn väärinkirjaamisen tai kuulustelutilanteeseen liittyvien muiden epäselvyyksien jälkikäteiseen todentamiseen. Sujuvan syyteharkinnan ja oikeuskäsittelyn apuvälineiksi niistä ei nykykokemuksella vielä ole. Lisäksi ilmiselvää on, ettei myöskään esimerkiksi laajan jutun esitutkinnan aikana, missä kymmenien kuulusteltavien kertomusten keskinäisiä ristiriitaisuuksia jouduttaisiin etsimään ja vertailemaan pelkästään äänitallenteista, oletettua esitutkinnan ajallista säästöä ja sujuvuutta tultaisi äänitallentamisen avulla tavoittamaan.

8. Velvollisuus antaa loppulausunto ETL 10 luku 1 § 1 momentti

Syyttäjälaitos kannattaa ehdotusta.

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän tulee neuvotella loppulausuntopyynnön sisällöstä ja sen mahdollisesti edellyttämistä toimenpiteistä sekä mahdollisesta tarpeesta esitutkinnan täydentämiseen annetun loppulausunnon johdosta. Uudistukset tulivat voimaan 1.6.2026 ja niiden noudattaminen sitoo tutkinnanjohtajan ja syyttäjän työaikaa nykyistä enemmän loppulausuntomenettelyn lainmukaiseen toteuttamiseen.

Nyt ehdotetaan, että asianosaisen avustaja on velvollinen antamaan loppulausunnon, jos siihen varataan tilaisuus. Ehdotus on linjassa tutkinnanjohtajalle ja syyttäjälle säädettyjen uusien velvollisuuksien kanssa. Kun tutkinnanjohtajalle ja syyttäjälle on säädetty velvollisuus käyttää enemmän työaikaansa yksilöityjen loppulausuntokysymysten laadintaan, tätä tehostamista vastaavasti on johdonmukaista velvoittaa myös asianosaisen avustaja myötävaikuttamaan loppulausuntomenettelyn tavoitteiden toteutumiseen. Rikosprosessin sujuvoittaminen (riitaisten seikkojen yksilöiminen ennen

pääkäsittelyn alkamista) edellyttää, että asianosaisten avustajatkin ovat velvollisia vastaamaan loppulausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin ja esittämään lisätutkintapyyntönsä viimeistään esitutkinnan loppuvaiheessa. Velvoittavuuden lisääminen on tärkeää myös sen vuoksi, koska laajemmissa rikoskokonaisuuksissa erityisesti puolustus mielellään odottaisi tiedon siitä, millainen syyte kertyneellä näytöllä saadaan aikaan ja esittäisi vasta sen jälkeen uudet väitteet ja vaatimukset lisäselvityksen hankkimiseksi, mikä venyttää pääkäsittelyn kestoa nykykokemuksen mukaan välillä kohtuuttomasti. Puolustuksen velvollisuus vastata loppulausuntopyynnön yksittäisiin kysymyksiin ja esittää lisäselvitysvaatimuksensa esitutkinnan aikana ei myöskään ole ristiriidassa itsekriminointisuojan, puolustuksen suosimisen taikka syyttömyysolettaman kanssa, koska toimintamalli ei tarkoittaisi syyllisyyden myöntämistä.

Ari-Pekka Koivisto

Valtakunnansyyttäjä

Leena Metsäpelto

Valtionsyyttäjä

Yhteystiedot

Syyttäjälaitos, valtakunnansyyttäjän toimisto
Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki
Puhelin 029 56 20800, faksi 029 56 20888
valtakunnansyyttaja.syyttaja@oikeus.fi

Digitaalinen PDF-allekirjoitus / Digital PDF-signatur
Leena Metsäpelto
Valtionsyyttäjä
Syyttäjälaitos
leena.metsapelto@oikeus.fi
Asian tunnus / Ärende-ID: SY/2795/2026
Asiakirjan tunnus / Dokument-ID: SY-AK-2026-20119
28.09.2026 15:48:03

Digitaalinen PDF-allekirjoitus / Digital PDF-signatur
Ari-Pekka Koivisto
Valtakunnansyyttäjä
Syyttäjälaitos
ari-pekka.koivisto@oikeus.fi
Asian tunnus / Ärende-ID: SY/2795/2026
Asiakirjan tunnus / Dokument-ID: SY-AK-2026-20119
28.09.2026 16:28:58